

آشنایی با بورس انرژی و فرآیند انجام معاملات برق

بورس انرژی چیست؟

از آنجا که یکی از بهترین و شفاف‌ترین مکانیزم‌های قیمت گذاری محصولات، عرضه آنها در بورس می‌باشد، در اوایل دهه ۸۰ ایده تاسیس بورس برای انجام معاملات نفت طی فرآیندی مشترک میان وزارتخانه های نفت و اقتصاد شکل گرفت. در فاز نخست برای محقق شدن این ایده در اواخر بهمن ۱۳۸۶ مبادلات فرآورده های نفت و پتروشیمی در بازار سرمایه آغاز گردید.

از سویی با وجود زیرساخت‌های موجود در صنعت برق کشور که آن را از کشورهای منطقه متمایز می‌سازد، همزمان با فعالیت‌ها در راستای شکل گیری بورس نفت، لزوم راه اندازی بورس برق در ادامه توسعه بازار برق کشور احساس شد. در خرداد ۸۷ شورای عالی بورس موافقت اصولی خود را با تاسیس بورس برق اعلام نمود. در این بین تشکیل بازاری منسجم برای در برگیری همه کالاهای از جنس انرژی و تشکیل بورس جامع و واحد برای معاملات انواع حامل‌های انرژی پیشنهاد شد.

در همین راستا شورای عالی بورس و اوراق بهادار در جلسه مورخ ۱۳۹۰/۰۳/۳۰ با تجمیع درخواست‌های جداگانه برای راه اندازی بورس نفت و برق به راه اندازی بورس انرژی رای داد. بر این اساس بورس انرژی به عنوان چهارمین بورس کشور جهت عرضه محصولات نفت و مشتقات نفتی، برق، گاز طبیعی، زغال سنگ، حق آلودگی و سایر حامل‌های انرژی شکل گرفت.

انواع بازارهای بورس انرژی

بورس انرژی دارای سه بازار فیزیکی، مشتقه و فرعی می‌باشد. بازار فیزیکی شامل سه تابلوی برق، نفت و گاز، و تابلوی سایر حامل‌های انرژی و بازار مشتقه شامل سه تابلوی قرارداد سلف موازی استاندارد، قرارداد آتی و قرارداد اختیار معامله می‌باشد.

تابلو	رینگ	بازار
برق	داخلی - بین الملل	فیزیکی
نفت و گاز		
سایر حامل‌های انرژی		
قرارداد سلف موازی استاندارد	داخلی - بین الملل	مشتقه
قرارداد آتی		
قرارداد اختیار معامله		
	داخلی	فرعی
	بین الملل	

انواع بازارهای برق (از حیث کالا)

۱. بازار انرژی
۲. خدمات جانبی
۳. انتقال

بازار انرژی: بازار معاملات خود توان مصرفی به بازار انرژی موسوم است. معاملات برق در بورس انرژی همان معاملات توان ظاهری برق می‌باشد. گرچه قرار است در فازهای آینده بازار خدمات جانبی و انتقال نیز در این بورس صورت گیرد.

بازار خدمات جانبی: همان بازار توان راکتیو و خدمات رزرو و ظرفیت و سایر خدماتی که برای حفظ توان ظاهری در شبکه مورد نیاز است.

بازار انتقال: بازاریست که در آن خدمات انتقال انرژی الکتریکی مورد معامله قرار می‌گیرد.

انواع قراردادهای قابل معامله در بورس انرژی

۱. قرارداد نقدی:

قراردادی است که در بازار فیزیکی معامله می‌شود و براساس آن، پرداخت بهای کالای مورد معامله و تحویل آن در هنگام معامله و براساس دستورالعمل تسویه و پایاپای بورس انرژی (مصوب هیئت مدیره سازمان) انجام می‌شود.

۲. قرارداد نسبیه :

قراردادی است که در بازار فیزیکی معامله می‌شود و براساس آن، کالا در هنگام معامله تحویل و بهای آن در تاریخ سررسید و براساس دستورالعمل تسویه و پایاپای پرداخت می‌گردد.

۳. قرارداد سلف:

قراردادی است که در بازار فیزیکی معامله می‌شود و براساس آن، کالا در زمانی مشخص در آینده تحویل گردیده و بهای آن در هنگام معامله و براساس دستورالعمل تسویه و پایاپای بورس انرژی (مصوب هیئت مدیره سازمان) پرداخت می‌گردد.

۴. قرارداد سلف موازی استاندارد

قراردادی است که در بازار مشتقه معامله می‌شود و براساس آن مقدار معینی از دارایی پایه براساس مشخصات قرارداد سلف موازی استاندارد به فروش می‌رسد. وجه قرارداد مذکور باید در هنگام معامله و طبق زمانبندی تعیین شده در مشخصات قرارداد پرداخت و دارایی پایه در سررسید تحویل شود. در طول دوره معاملاتی قرارداد، خریداران می‌توانند به فروش قرارداد سلف موازی استاندارد به میزان خریداری شده به شخص دیگری اقدام نمایند. این دو قرارداد از هم مستقل هستند و فروشنده به استناد گواهی سلف موازی استاندارد، خریدار را به فروشنده اولیه جهت تحویل فیزیکی حواله می‌دهد. در این حالت پذیرنده حواله مسئولیت مراجعه به فروشنده اولیه را پذیرفته و حق رجوع به فروشنده در معامله ثانویه را ندارد.

در بورس انرژی در فاز اول قرار است که معاملات سلف برق تحت عنوان سلف موازی استاندارد صورت گیرد و معاملات برق از سه روز جلوتر به بعد امکان پذیر است .

مشخصات "قرارداد سلف موازی استاندارد" کالای برق در "دوره‌های مصرف" معین و

"دوره‌های تحویل" مشخص

ردیف	عنوان	توضیحات
۱	نام دارایی پایه	بسته برق (انرژی الکتریکی) معادل یک "مگاوات" در هر ساعت از "دوره مصرف" در "دوره تحویل"
۲	مشخصات دارایی پایه	فرکانس شبکه سراسری و سطوح ولتاژ شبکه سراسری برق کشور
۳	نام و مشخصات عرضه‌کنندگان اولیه	کلیه عرضه‌کنندگان پذیرش شده در بورس انرژی (مطابق فرآیند پذیرش مشتری در بورس انرژی)
۴	دوره مصرف	تعداد ساعات مصرف در هر روز از دوره تحویل
۵	دوره تحویل	تعداد روزهای تحویل کالا
۶	اندازه قرارداد	تعداد بسته‌های برق (انرژی الکتریکی) در هر قرارداد که معادل حاصل ضرب تعداد ساعات "دوره مصرف" در تعداد روزهای "دوره تحویل" است
۷	نماد معاملاتی	یک نماد منحصر به فرد برای هر قرارداد
۸	روش عرضه اولیه	حراج ناپیوسته
۹	دوره عرضه اولیه	از روز بازگشایی نماد معاملاتی
۱۰	دوره معاملاتی قرارداد	از تاریخ بازگشایی نماد تا ۳ روز قبل از شروع دوره تحویل
۱۱	سررسید قرارداد	پایان دوره تحویل
۱۲	مکان تحویل	شبکه سراسری برق کشور
۱۳	واحد پولی	ریال
۱۴	حداقل تغییر قیمت	۱۰ ریال
۱۵	کارمزدها	مطابق کارمزدهای مصوب اعلامی سازمان بورس و اوراق بهادار
۱۶	سقف خرید هر مشتری	برای مشتریان متصل به شبکه‌های انتقال و فوق توزیع با کد خاص مطابق اطلاعات اعلامی توسط شرکت مدیریت شبکه برق ایران برای مشتریان متصل به شبکه‌های توزیع با کد خاص مطابق اطلاعات اعلامی شرکت توزیع نیروی برق سرویس‌دهنده مشتری به شرکت مدیریت شبکه برق ایران
۱۷	شرایط لازم جهت تحویل فیزیکی و اطلاعات و مستندات مورد نیاز	برای شرکت‌های توزیع نیروی برق و شرکت‌های بازرگانی برق: پروانه توزیع /خرده‌فروشی برای مصرف‌کنندگان نهایی: قرارداد انشعاب برق یا آخرین قبض صادر شده توسط شرکت توزیع نیروی برق یا برق منطقه‌ای
۱۸	حد نوسان روزانه قیمت	بدون محدودیت نوسان
۱۹	پیش پرداخت	۱۰۰٪ ارزش معامله
۲۰	ساعات معامه	ساعت ۹:۳۰ الی ۱۰:۰۰ صبح پیش‌گشایش و ۱۰:۰۰ الی ۱۲:۰۰ صبح حراج پیوسته

مشخصات "قرارداد سلف موازی استاندارد" کالای برق در "دوره‌های مصرف" معین و "دوره‌های تحویل" مشخص

دوره مصرف

نام دوره مصرف	تعداد ساعت
بار پایه	۲۴ ساعت متوالی یک شبانه‌روز از ساعت ۰۰:۰۰ تا ۲۴:۰۰ مطابق ساعت رسمی جمهوری اسلامی
اوج بار (بار پیک)	۴ ساعت یک شبانه‌روز. ساعت آغاز و پایان دوره اوج بار (پیک) در هر "دوره تحویل" مطابق اعلام سالیانه شرکت مدیریت شبکه برق ایران می‌باشد.
میان‌باری	۱۲ ساعت یک شبانه‌روز. ساعت آغاز و پایان دوره میان‌باری در هر "دوره تحویل" مطابق اعلام سالیانه شرکت مدیریت شبکه برق ایران می‌باشد.
کم‌باری	۸ ساعت یک شبانه‌روز. ساعت آغاز و پایان دوره کم‌باری در هر "دوره تحویل" مطابق اعلام سالیانه شرکت مدیریت شبکه برق ایران می‌باشد.

دوره تحویل

نام دوره تحویل	طول دوره
روزانه	یک شبانه‌روز از ساعت ۰۰:۰۰ تا ۲۴:۰۰ مطابق ساعت رسمی جمهوری اسلامی ایران
هفتگی	یک هفته معادل هفت روز از ساعت ۰۰:۰۰ شنبه تا ساعت ۲۴:۰۰ جمعه
ماهانه	یک ماه مطابق تقویم هجری شمسی آغاز از ساعت ۰۰:۰۰ روز اول ماه تا ساعت ۲۴:۰۰ روز آخر ماه
فصلی	یک فصل مطابق تقویم هجری شمسی آغاز از ساعت ۰۰:۰۰ روز اول ماه اول فصل تا ساعت ۲۴:۰۰ روز آخر ماه آخر فصل
سالانه	یک سال مطابق تقویم هجری شمسی آغاز از ساعت ۰۰:۰۰ روز اول سال تا ساعت ۲۴:۰۰ روز آخر سال

✓ ضابطه بازگشایی و طول دوره معاملاتی نمادهای قراردادهای سلف موازی

استاندارد برق در بورس انرژی

کلیه نمادهای معاملاتی با "دوره تحویل" "روزانه" (اعم از "دوره مصرف" بار پایه، کمباری، میان باری و اوج بار (بار پیک))، ۳۰ روز پیش از "شروع دوره تحویل" بازگشایی می‌شوند. طول دوره معاملاتی هر نماد از روز بازگشایی نماد معاملاتی تا ۳ روز پیش از "شروع دوره تحویل" می‌باشد.

کلیه نمادهای معاملاتی با "دوره تحویل" "هفتگی" (اعم از "دوره مصرف" بار پایه، کمباری، میان باری و اوج بار (بار پیک))، چهار هفته پیش از "شروع دوره تحویل" بازگشایی می‌شوند. طول دوره معاملاتی هر نماد از روز بازگشایی نماد معاملاتی تا ۳ روز پیش از "شروع دوره تحویل" می‌باشد.

کلیه نمادهای معاملاتی با "دوره تحویل" "ماهانه" (اعم از "دوره مصرف" بار پایه، کمباری، میان باری و اوج بار (بار پیک))، یک ماه پیش از "شروع دوره تحویل" بازگشایی می‌شوند. طول دوره معاملاتی هر نماد از روز بازگشایی نماد معاملاتی تا ۳ روز پیش از "شروع دوره تحویل" می‌باشد.

کلیه نمادهای معاملاتی با "دوره تحویل" "فصلی" (اعم از "دوره مصرف" بار پایه، کمباری، میان باری و اوج بار (بار پیک))، یک فصل پیش از "شروع دوره تحویل" بازگشایی می‌شوند. طول دوره معاملاتی هر نماد از روز بازگشایی نماد معاملاتی تا ۳ روز پیش از "شروع دوره تحویل" می‌باشد.

کلیه نمادهای معاملاتی با "دوره تحویل" "سالانه" (اعم از "دوره مصرف" بار پایه، کمباری، میان باری و اوج بار (بار پیک))، یک سال پیش از "شروع دوره تحویل" بازگشایی می‌شوند. طول دوره معاملاتی هر نماد از روز بازگشایی نماد معاملاتی تا ۳ روز پیش از "شروع دوره تحویل" می‌باشد.

تبصره ۱: در صورتی که روز بازگشایی یک نماد معاملاتی مقارن با روز کاری بورس انرژی نباشد، نماد مذکور در اولین روز کاری بورس انرژی پس از تاریخ مذکور بازگشایی می‌گردد.

تبصره ۲: در صورتی که آخرین روز معاملاتی یک نماد معاملاتی (۳ روز پیش از شروع دوره تحویل)، مقارن با روز کاری بورس انرژی نباشد، دوره معاملاتی نماد مذکور در اولین روز کاری بورس انرژی پیش از تاریخ بسته شدن نماد خاتمه می‌یابد.

تفاوت اساسی بازار برق و بورس انرژی در ایران

بورس انرژی	بازار برق مدیریت شبکه
تحت مدیریت بخش خصوصی	تحت مدیریت انحصاری دولت
خریداران و فروشندگان با شرکتهای کارگزاری ارتباط دارند و از حیث فنی تابع دستورات مرکز راهبری می باشند.	ارتباط سیستماتیک خریداران و فروشندگان با بازار برق و مرکز راهبری برقرار است.
بازیگران با پذیرش مقررات بورس و اخذ عضویت در بورس نسبت به معامله اقدام می نمایند.	بازیگران قبلاً می بایست نسبت به مبادله قرارداد خرید/ فروش اقدام نمایند.
معاملات در هر روز جهت تحویل در بازه های زمانی مختلف (ساعتی، روزانه، هفتگی، ماهیانه، فصلی و سالیانه) انجام می گیرد.	معاملات بصورت روزانه جهت تحویل انرژی برق در روز بعد انجام می گیرد.
معاملات در بورس به شکل حراج دو طرفه پیوسته و کاملاً رقابتی انجام می گیرد.	بازار به شکل حراج یکطرفه اجرا می شود.
تسویه معاملات بسته به نوع قرارداد به شکل نقدی و اعتباری در زمان معامله و حین تحویل یا پس از تحویل برق معامله شده انجام می گیرد.	تسویه معاملات در انتهای سال به شکل تهاتر انجام می شود.
مدیریت شبکه صرفاً در مرحله پذیرش در بورس انرژی سقف معاملات هر بازیگر را تعیین می کند و هیچ گونه دخالتی در روند معاملات بورس نخواهد داشت.	مدیریت شبکه در معاملات بازار محدودیتهای فنی شبکه را لحاظ می نماید.

فرآیند انجام معامله در بورس انرژی (معاملات برق)

